

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
УКРАЇНОЗНАВСТВО В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
історії України і методики
викладання історії
Протокол № 2 від 1 вересня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Українознавство в шкільному курсі історії
Викладач (-і)	Костючок Петро Леонтійович, к. і. н., доцент
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
Е-mail викладача	petro.kostyuchok@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Вівторок о 15.00.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна «Українознавство в шкільному курсі історії» передбачає комплексне і змістовне вивчення етнічної історії України, формування української етнічної території в історичному зрізі, аналіз етнодемографічної структури населення України, характеристики та особливостей духовної і матеріальної культури українців, їх просторове розміщення в світі. Лекційні та семінарські заняття допоможуть студентам глибше засвоїти вузлові питання етноісторичного розвитку України, ознайомитися з джерелами та історіографією. На семінарських заняттях студенти оволодівають основами наукового дослідження, навчаються самостійно оцінювати етнічні процеси, висловлювати і аргументувати власні думки.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета дисципліни «Українознавство в шкільному курсі історії» полягає в тому, щоб сформувати у студентів-істориків знання про етнічну історію України; формувати етнічну свідомість і культуру поведінки для гармонійного засвоєння цінностей свого народу і загальнолюдських здобутків; забезпечувати передачу етнокультурних традицій з покоління в покоління; запобігати поширенню етнічної упередженості й пересудів; плекати культуру міжетнічного спілкування; синтезувати результати інших гуманітарних і природничих наук для глибокого і всебічного пізнання етнічної сфери життєдіяльності людського суспільства.</p> <p>Завдання: ознайомити студентів із тенденціями і закономірностями етнічного розвитку України, національних меншин та етнічних груп, що проживали і проживають на території України; навчити аналізувати особливості етнонаціональної структури населення України в історичній ретроспективі; виокремити основні компоненти психології українців; обґрунтувати шляхи гармонізації міжетнічних стосунків на макро- і мікрорівнях в різних регіонах України; проаналізувати діяльність української діаспори в світі; навчити використовувати в професійній і соціальній діяльності знання з історії України; виробити в майбутніх вчителів навички самостійних оцінок і власних суджень по розглянутих проблемах українознавства. Одним із головних завдань курсу є формування у молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.</p> <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен <i>знати</i>: етапи становлення етнології України як самостійної галузі знань; основні етапи етнічної історії України; основні підходи і сучасний стан розробки етнічної історії України; історію української етнології; етнографічне районування України, основні підходи та версії; основні антропологічні, демографічні, лінгвістичні, етнокультурні, психологічні характеристики населення України; основні характеристики матеріальної і духовної культури українців; значення звичаїв і ритуалів в житті українського етносу.</p> <p><i>вміти</i>: проводити комплексний пошук історичної інформації у джерелах різного типу; критично аналізувати джерела; систематизувати різносторонню інформацію на основі власних уявлень про спільні закономірності етноісторичного процесу; аналізувати етнічні процеси, події, факти в</p>	

історії України; застосовувати методи аналізу та синтезу етноісторичних фактів, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в етноісторичному процесі; аналізувати етнічні процеси, події, факти в історії України; застосувати на практиці етнологічні методи; аналізувати різні параметри життєдіяльності етнічних спільнот України; робити узагальнення та висновки на основі аналізу етноісторичного розвитку України, надану у різних знакових системах (текст, карта, таблиця, схема); формувати власний алгоритм виконання історично-пізнавальних завдань; брати участь у дискусіях з етнологічної проблематики, формулювати власну позицію з обговорюваних проблем; порівнювати висвітлення подій, явищ і процесів в історичних джерелах та у літературних пам'ятках, використовувати у професійній і соціальній діяльності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Пропонована дисципліна покликана розвинути наступні компетентності:

Інтегральна компетентність

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що потребують інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії і суспільствознавчих предметів у навчальних закладах середньої освіти та у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів професійно спрямованих наук і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні і на практиці.

ЗК 5. Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію в загальноосвітньому процесі, працювати в команді з дотриманням етичних норм і цінностей сучасного мультикультурного суспільства, діяти громадсько і соціально відповідально та з почуттям поваги до оточуючих.

ЗК 8. Здатність забезпечувати особисту та групову відповідальність за дотримання виконавської дисципліни, вміння визначати і наполегливо реалізовувати поставлені завдання і взяті обов'язки.

Фахові компетентності:

ФК 9. Здатність самостійно організовувати навчально-виховний процес, добирати ефективні методи, прийоми, форми і засоби навчання, спрямовані на розвиток вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також дотримуватися вимог безпеки життєдіяльності всіх учасників освітнього процесу.

ФК 13. Здатність до оволодіння базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності студентів до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

ФК 14. Здатність проводити гурткову, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу, туристично-краєзнавчу роботу.

ФК 17. Здатність формувати історичну свідомість, національну пам'ять, провадити громадянсько-патріотичне виховання серед молоді. ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства, виховувати правову свідомість та культуру в учасників освітнього процесу.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Володіти ґрунтовними знаннями з вітчизняної і всесвітньої історії, необхідними для роботи в навчальних закладах середньої освіти.

ПРН 9. Розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності, дотримуючись норм української літературної норми і вимог до написання наукових та навчальних текстів.

ПРН 14. Організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу, туристично-краєзнавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини з навчальною, науковою і просвітницькою метою

ПРН 17. Знати культурну спадщину українського народу в контексті світової культури, поважати різноманіття та мультикультурність світу; керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН 18. Оцінювати, пояснювати та аналізувати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні та світі, освітні проблеми, пропонувати способи їх розв'язання, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	26
семінарські заняття / практичні / лабораторні	34
самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
7	014 Середня освіта (Історія)	4	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Становлення українознавства як самостійної галузі знань	-	2	8
Тема 2. Історія українознавчої науки	2	2	8
Тема 3. Етнічна історія України в шкільному курсі	2	2	8
Тема 4. Етногенез українців в шкільному курсі	2	2	8
Тема 5. Націогенез українців в шкільному курсі	2	2	8
Тема 6. Етнічні процеси в XIX – XX ст.	2	2	8
Тема 7. Формування української етнічної території в XV – XIX ст.	-	2	8
Тема 8. Формування етнічної території України в XX ст.	2	2	8
Тема 9. Етнонаціональна структура населення України	2	2	8
Тема 10. Етнографічне районування України	2	2	8
Тема 11. Календарна обрядовість	2	2	5
Тема 12. Громада, громадське життя і громадський побут	2	2	5
Тема 13. Сільські поселення та двір	2	2	5
Тема 14. Заняття і побут населення України	2	-	5
Тема 15. Етнопсихологія українців	2	2	5
Тема 16. Сімейні звичаї та обряди	-	2	5

Тема 17. Весілля та весільна обрядовість українців	-	2	5
Тема 18. Українці в світі	-	2	5
	ЗАГ:	26	34
			120

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 30 балів), балу за контрольну роботу (максимально 50 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів.
Вимоги до письмових робіт	Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни. Контрольна робота включає: 25 тестових питань (по 2 бали за кожне питання).
Семінарські заняття	У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики. Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Здобувач (ка) допускається до підсумкового контролю за умови

	відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт, набору 50 і більше балів.
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік. Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб одержати залік, необхідно виконати всі види роботи і набрати не менше 50 балів. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 30 балів), балу за контрольну роботу (максимально 50 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимальну 100 балів.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи:

Контрольна письмова робота має бути виконана на 17 семінарському занятті.

Академічна доброчесність:

Як викладач, так і здобувач, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять:

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає прездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – вівторок, 14.00 год. – 15.00 год.

Пропущене заняття здобувач може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.)

<https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Балушок В. Етногенез українців. Київ, 2004.
2. Баран В.Д. Давні слов'яни. Київ, 1998.
3. Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. Київ, 1994.
4. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. (Історико-етнографічне дослідження). Київ, 1988.
5. Боряк О. Україна: етнокультурна мозаїка. Київ, 2006.
6. Бунятян К.П. Давнє населення України. Навчальний посібник. Київ, 1999.
7. Вівчарик М. Україна: від етносу до нації: Навчальний посібник. Київ, 2004.
8. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. Харків, 2005.

9. Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті рр. XX ст.). Київ, 1993. 199 с.
10. Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV – XVIII ст. Заснування. Міграції. Побут. Київ, 1976. 204 с.
11. Грабовецький В. Гуцульщина в XIII – XIX ст. Львів, 1982. 151 с.
12. Данилюк А. Народна архітектура Бойківщини. Львів, 2004.
13. Данилюк А. Українська хата. Київ, 1991.
14. Дністрянський М.С. Кордони України. Львів, 1992.
15. Етнічна історія давньої України. Київ, 2000.
16. Етногенез та етнічна історія населення українських Карпат: етнологія та мистецтвознавство. Львів, 2006.
17. Етнографія України / за ред. С. Макарчика. Львів, 1994.
18. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – К., 1993.
19. Заставний Ф.Д. Українська діаспора. Львів, 1991.
20. Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. Львів, 1993.
21. Картунов О. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму: навчальний посібник. Київ, 2007.
22. Кононенко П. Українознавство: Конспект лекцій. Київ, 2005.
23. Лепеха Т. Українознавство: Навч. посіб. Київ, 2005.
24. Макарчук С. Етнічна історія України: Навчальний посібник. Київ, 2008.
25. Назарович А. Національні меншини країн Європейського Союзу в контексті інтеграційних процесів. Львів, 2002.
26. Наулко В. Хто і відколи живе в Україні. Київ, 1998.
27. Огульчанський Ю. Етнічна структура українського суспільства: уявні та дійсні проблеми. Київ, 2006.
28. Паньків М. Організація польових досліджень. Посібник. Івано-Франківськ, 2005.
29. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. Київ, 1996.
30. Пономарьов А. Українська етнографія: курс лекцій. Київ, 1994.
31. Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть) / Наук. ред. Орлевич І. Львів: Логос, 2021.
32. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ, 2004.
33. Січинський В. Чужинці про Україну. Київ, 1992.
34. Україна і світ: етнічні, науково-інтелектуальні та освітні виміри. Київ, 2004.
35. Україна на межі тисячоліть: етнос, нація, культура. Київ, 2000.
36. Українство в світі: традиційність культури та спільнотні взаємини. Київ, 2004.
37. Українська етнологія: Навч. посіб. за ред. В.Борисенко. Київ, 2007.
38. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. Київ, 1994.
39. Українська родина. Родинний і громадський побут. Київ, 2000.
40. Українське народознавство / За заг. ред. С.Павлюка, Г.Горинь, Р.Кирчіва. Львів: Видавничий центр “Фенікс”, 1994.
41. Українці. Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Опішне, 1999.
42. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. Київ, 1991.
43. Шкода М. Традиції і свята українського народу. Донецьк, 2007.
44. Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу. Київ, 1997.
45. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ, 1997.
46. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVII ст. Київ, 2002.

Інформаційні ресурси

1. Інститут історії України НАН України <https://history.org.ua/>
2. Наукова бібліотека ПНУ – <http://lib.pnu.edu.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>

Викладач Костючок П. Л. доцент кафедри етнології і археології